

**DECLARACIÓN
UNIVERSAL
DE DERECHOS
HUMANOS**

60° aniversario
Edición especial
1948 - 2008

PAI KOKA

NACIONES UNIDAS

**SIAYĒKĒMACA SIABAI KĒOJĒŅA KAYAYE KUI'NE JĒŅA,
PAIYE KAWESOSE'EPI SIAYE TUTU PAYE
JAI TSUTSUPĒA OMETĒKAŅA**

NUŅEREPĀ SIA'WE'ŅA CAHUESOSE'E MAI PAI KĒKOPAYE

Kaya jēna kou Kēna ometēkawē sia'we'ņa sewojē kui'ne canēowē si'aye pai paija'ņe tutukē'ye, ūti kēaye kato pai'iji iye nese saiconi. Icona tsoe paikona űajē, jaipei tsi'sisito kakua'i seņē ūti toyapēpē kēawesojē'ē sia'we'ņa, jamaka űasiko paija'kore siapai, kui'ne kēajē paija'cua'ire toyaja'o ye'yewe'ņaje, yeke pa'yea'ē kajē űaņeje peoye ū wa'i kuasajē nese'e yekē yeja pai.

Ja'a wēoko

Kase'epi de'oye, koņe kui'ne jeoņe payē jaje, sia'we'ņa űase'erepare sa'nawē payē sia'yē'kē maka tutu, kui'ne sioma'ņerepare sia'pai tsēkapē pai'ye.

Jaje paikēta'a kuasayē űama'ayepi kui'ne oima'ayepi, pa'iji sia'paire, japi ai jaiye nese saniwesēji pai pa'ijē kuasaye, kui'ne aijerepa kawesose'pi, jaje pa'ina kokase'e kayē de'oye pa'ieye kui'ne de'oye pa'iyē kuasajē sewoye.

Jaje paise're yure kato űasikua'irepa kui'ne kēkopakua'i pa'ieye pa'iji, kua'ye pa'ise'e jeoni paimakata'a pa'ieye pa'iji nejo ma'kua'i.

Jamakata'a nese de'oyerepa nese saiye siwajē kui'ne pa'iyē yekēwe'ņa űasikua'irepa.

Yekēwe'ņa yejaņa kato de'oyerepa kuasani kuinaoni kanēowesēwē. Toya ja'wana pai tutukēiwa'i paija'ņe, de'oyerepa kui'ne iwa'irepa'ē kajē, si'ayēkēmaka ēmēowa'i kui'ne nomiowa'ije koni, tsoe jaje pa'ina jeowesowē ai jai kore, de'oye pa'iyerepare kasikua.

Iye kuasaye cato sewosikua kadēowesēja'core, oiyerepapi si'aye kuasajē, tsi'sisikua'ija're kawesē ja'ņe, si'aye oiyē kui'ne tutukē'yerepa pa'ija'ņe jamakata'a kuade'oye pa'ieye pa'iji pai.

Iye kato kuasase'ea'ē si'aye tutupa'ieye, jaje pa'ina iye kato ai de'oyerepa'ē ūti nese saija'ņere kuasajē sewowesēse'ea'ē.

Tsi'sini jai pai koka kako

Jēaye kawesoyē yure

Si'aye pai tutu pa'ieye kēawesosikua, ikore kato si'a daripēa kui'ne jaiwe'ņaje nesaoye pa'iji, te'owa'imaņaje kui'ne kua'me kokaiwe'ņamaņaje, nese saye pa'iji de'oye kajē, jamakata'a si'adaripēa pa'ieye pa'iji de'oye kui'ne yeja pa'ieye coni kēkojē.

Te'o ako kēaye. Si'apai aide'oyē kua'ye peoye kui'ne siayē'kē maka pa'ieye kui'ne tutupaye koni, jaje kuasase'sētepi kuaju'ī'ņe peoye nese saiye pa'iji kokaijē yekē paireje.

Kayaye ako këaye

Sí'a pai payë tutu kui'ne kua'ye peoye yure ikore ai jëaye kawesosido'ire, jaje pa'ina ña'ne peoji yekë paiña'ë kajë, iyeje pa'yere, pai, koka, iowa'i pa'ie, kuasaye, pani iyese'e kayepañë kuasia'ye pa'ye, kuri pa'ye, aideo'ye kui'ne kuasi'aye pa'ie.

Kui'ne yekeje pajakua'ia'ë kaye yeke iwa'i kuasayepi iyea'ë kajë aijaidaripëa sia'we'ña'ne panije yeja paiñeje iti paipi kuasajë ne'ne pa'iji, jai daripëa kaye kato te'owaise're kañeje pa'yea'ë, iwa'ise'e kuasayepi nejë.

Toasoñe ako këaye. Teo'wa'ije payë de'oye tutu pa'ie, kua'ye peoyeje koni, kui'ne këcojë pai pa'ie.

Kajese'e ako këaye. Sí'awa'i pa'ie peoji kua'ye jëaye pa'ye kajë, kui'ne kua'ye yo'okuañuñeje peoji, iye kato ësesë'ea'ë sia'ye pa'ye.

Te'jëtë ako këaye. Jare sí'apai kua'ye yo'okuañoñe tipeoji, të'caye, tseañe, wanijeañe panije ai kuaye pa'ye.

Te'e jëtë Ęjatupë këako. Sí'apai payë tutu, sia'we'ña kui'ne ñakuañuñeje pa'iji pai karepase'e pa'ie.

Ęjatupë kënope. Sí'apai pa'ie sia'yë'këmaca kui'ne payë yekua'ia'ë kaye peoye, jaje pa'ina Sí'awa'i payë tutu karepaye akëpai kë'ro. Jaje pa'ina maj tutu payepi de'oye pa'iyepa'iji, tsoe ikore kawesosidoipi kokaiji kua'ye kaye peoye pa'ija'ñe.

Kayaye te'ejëtë ako këaye. Sí'a pai tutu payë de'oye pa'iyere kuasajë yekëwe'ña sañupe kajë, maj kase'pi kokaijakë kua'ye yo'oma'kuai'ni kajë mai tutu kë'ye paiye, jeje paina maire toyapëpëpi kakorepa pa'ijakë.

Te'e jëña Ęjatupë peoye këako. Jare peoji maj tsea kuañuñe.

Kaya jëña ako këako. Sí'a pai payë deoye paiye, si'ayë'këmaka paiye, jamakata'a sia'we'ña asasaoye pa'iji kui'ne oirepayepi kua'ye paise'eje carojaiye pa'iji kui'ne kuañeñe paiji neñañe paiji kuasia'ye pa'ye iti kase'e sa'ñe pa'ie.

Kayajëña te'o ako këako

Sí'a pai kua'ye yo'o sikua'i payë tutu iwa'i yo'ose'e jayuta'a iti ñati'añe pa'iji do'ikë'ye, iti kase'je paiye, kui'ne kaye paiji sia'we'ña jamaka kase'repa pa'iji tutu pa'ye.

Sí'a pai peoji kua'ye paye painije siokuañuñe ja yuta'a ñati'ama'maka kato, jaje pa'iji tutu pa'ye yekë daripëa paiyeje. Jaje paina peoji maipi cayë de'oye nede'waë'ëje pa'yere aijerepa kua'yena saiye peoye.

Kaya jëña kayaye ako këaye. Mai teowa'i paiye kato peoji kaye kua'mañe'ë kajë ñese kaye, mai tsëkapëreje, mai paiwe'ña'ne panije ise'e pa'ito peoji kua'ye neñeje peoji ipi kuasakë pa'ie. Jaje pa'ina sí'a pai payë de'oye pa'ie, jaje paina nejo jeoñe paiji kua'ye paise'e.

Kaya jěña kayaye te'oko kěaye.

Sí'a paí payě deoye daoye sia'we'ña kui'neje yeja pěańeje koni.

Sí'a paí payě tutu kuasi'adaripěa, ipaidaripě, jaje saisikěre ta'a ko'ye pa'iji i maj daripěna.

Kaya jěña Ęjatupě peoko ako kěaye.

Kue'kua'í pa'íto, sia'pai payě tutu kě'ye payě katiye paiji kuasia'yejańa, jamaka siwajě pa'íye pa'iji ití ku'ase'e.

Iye pa'ye kato peoji sa'ńe kua'ye neńe, kua'ye payena, paniye sa'ńe kayeje peoji yekě jaiwe'ña paí yejańa'ě kajě.

Kaya jěña yekě jětě ako kěaye.

Sí'a paije tutu payě paí paiyerepa

Jare peoji ěseye i pa'iwe'ña yeja akěre, yekeje tipeoji kaye yekě pa'íńeje paijě'ě kajě.

Kaya jěña yekě jětě te'oko ako kěaye.

Ęměowa'í kui'ne nomiowa'í, jayuta'a ěańawěomakapi tsoe payě tutu, kaye peoji kaje paińa'ě, ití pa'í'ě kajě wejaye, jamaka wejani siwajě pa'íye pa'iji kuineje pa'iji jeokoni de'oye pa'íye itíbi jaje pa'íto.

Iwa'ise'e kuasajě kui'ne ějěpaija'kěpi kuasani wejaye pa'iji.

Paítsěkapě Kato de'oye paiyere'pa'ě jaje paina ńacairepayě sia'we'ña akě pa'ije.

Kaya jěña yekě jětěkayaye ako kěaye.

Sí'a paí payě tutu pa'íye yeja, te'iwa'í kui'ne sí'apai de'otsěcapěa.

Jare peoji yě'ě tsekua yeja kajě ěseye.

Kaya jěña yekě jětěkayaye te'oko ako kěaye.

Sí'apai payě iwa'ise'e kuasaye, iwa'í paiye, iye Kato pa'iji sí'aye nedewaye ití sewoye, kui'ne koka kaye kuasia'ye sia'we'ña paíwe'ńana, paniye te'owa'ise'e pa'iwe'ńaje koni, ití ye'yayepi, neńańepi, séwoyepi kui'ne ńasaoyepi, iyepi pa'iji maire de'oye saye.

Kaya jěña yekě někayo beoko ako kěaye. Te'owa'ije de'oye payě iwa'ise'e kuasaye kui'ne koka kayeje, iyepi tsi'siji kua'ye pa'ije, josa kakuańujě paima'ńe kui'ne japi kawesěrepaye pa'iji, yekeje kaye peoji ikoja'a pa'iji kaye, iyese'e kaye paji, kuasi'aye de'oye saija'ńere.

Jěña-někańua

Sí'awa'í te'owaise'e tsi'sini koka kaye payě kuasia'hue'ńa.

Jare peoji kuańeńe yekě tsěkapěna tsioni paiye.

Jěña-někañua – te’o

Sí’a pai payě tsiojaiye mai akěrepa kě’ro, ikě’rorepana te’repapi panije yekě paija’re koni iti ñakěja’re.

Sí’a pai tutupayě si’ayěkěmaka paiye kua’me nedojayě mai paiwe’ña yeja.

Itidaripěa paikua’i kato payě sia’we’ña akua’i kayere, iye kato kokaiji kaji mai ějaěwa’irepare měojě saiye, iti měoñe kato neñě yawese’re, japi kokaiji de’oye karepayepi měose’e.

Jěña-někañua kayaye

Sí’a pai, ititsěkapěje paiwa’i payě kaděose’repare kuasi’aye kui’ne jaje pa’ina sí’a akěpai kokaiye paiji, ja tutu do’ire kuasajě, jaje pa’ina tsoe kuasase’pi kuri pa’iye, kuasi’aye kui’ne maipaiye, iye kato mai kuasayepi nesaojě paiye paiji sia’yěkě maca pa’yepi.

Jěña-někañua toasoñe

Sí’a pai payě kua’me nedojaiye kuasia’we’ña, iwa’i yěyepi tia’ñe paiji kua’meneñe, jaje paikěreta’a si’ayě’kěmaka paipi, jaje paina kua’ju’iñe peoye kua’me newe’ña tía’ ni, nejë pai’ye baiji, peokua’i pa’iye peoji.

Sí’a pai payě kui’ne pa’ye tutu, jaje pa’ina kui’ne ja’ñe kua’meneñe ti’añe pa’iji.

Sí’a pai kua’me neñe tutu payě kui’ne ja’ñe pa’yě, jaje pa’ido’ire kui’ne ja’ñe kuri neñepa’iji, nede’huase’e pa’ina de’oye mai tsěcapěje deo’ye kuasajě baija’ñe, io paire kañeje paiye, yekebi karasiko pa’ito neti’añe pa’iji.

Sí’a pai payě tutu iwa’pi kuasajě tsi’sini neñe, iwa’i yěyere.

Jěña-někañua Kajese’e

Sí’a pai payě tutu kua pěawajějě pa’iye, siwajě pa’iye ioja’ye kua’mene ometěkawě tja’sēja’ye kui’ne iye pa’iye kato sa’ñeñe pa’iji.

Jěña-někañua jětěna

Sí’a pai payě mai paiye kaděose’repare, iye pa’yere, mai pai, jujukaiwe’ña kui’ne de’oye paiye sia’ye, aq aiñe, kaña ju’iye, wě’ña pa’iye, juikua’ire jujukaiye kui’ne kuasia’ye, yeke payě kui’ne pa’ye kua’me newe’ña paiwe’ña peoye, juidawě, do’ima’pai, aipě maña, iyese’e paiyeje pani kuasia’ye iwa’i te’owa’i pa’iñeje pa’ye.

Kui’neje pa’ye etapě kěiwa’i kui’ne tsi maña payě tutu de’oye kokaiyere. Sí’a tsi wejani aidewasicoa’i panije kua aide’waku’a’ñusikua’i payě kui’ne pa’i tuture.

Jěña-někañua jětěna te’o

Sí’apai payě kui’neja’ñe totyaja’o ye’yeye. Toyaja’o ye’yeye kato peoji doiye ja’a ye’yehuěje pa’ye kato. Ja’a ye’yewěoye kato ai kuañeñe paijija’kua. Kui’ne toyaja’o nekaikua’repare kato ai jaiye nesaose’e pa’ijakua, kui’ne aijerepa aye toyaja’o ye’yeye kato kui’ne paiji sia’waire, iq ai do’iko do’ire.

Toyaja'o ye'yeye kato mai pai de'oyerepa pa'ija'nea'e, jaje paina toyaja'o kato itirepa'e sia'we'na mai kua'ju'ijë pa'iyë, de'oye pa'iyë kajë, paire sa'ne oijë koka kaye, japi pa'ina mai nese saiye pa'iji, siwajë.

Pëkaja'këpi ñani tseañe paiji toyaja'o ye'yeye i mamakëre kokaiyere kuasani.

Jëña-nëkañua jëtëna kayaye

Mai aipë ukujë paise'e sia paije payë ukuye mai pa'idaripëakë'ro, siwajë mai tsea'e kuasajë kui'ne tideo'ye paito tia'ñepa'iji.

Si'a pai payë iwa'i yëyepi toyaja'o nesaoye, iwa'i kuasayepi, netijini jaiye toyapëpëa etosaoye, jaje paita'are te'owa'ise'e paye pa'iji iti toyapë akë.

Jëña-nëkañua jëtëna- toasoñe. Iye maire carepawesose'e kato si'a pai tutu paye pa'iji yekë yejaña kë'roje ñase'repa, jaje paina itirepa pa'iyë paiji iye.

Jëña-nëkañua jëtëna kajese'e

Si'a pai payë maire kuañese'e mai pa'idaripë kë'ro, maipi de'oye nejë de'oye neto saji mai paiye.

Iye neñañekato mai këkopayea'e kui'ne siwajë paiye, kato sia'pai paija'kua'ia'ë toyapë akëpai kase'pi, itikato kanëose're maire kokaija'ñere kui'ne oiye paise'e, kui'ne kuañeñe paiji iti mai kuasayese'e, kui'ne de'oye paiyere kajë sia'we'na mai yëye pa'yere.

Iye tutukë'ye kato peoji yekua'ipi dekakaiye iti paiye kui'ne iti tsoe yekëwe'ñaje kase'e pa'ito.

Jëña-nëkañua jëtëna. Jare iye kawesosikore jare peoji yekë paipi iwa'i kuasayepi dani nejë neño'o kajë nedojaye, paije te'e pai dani iye kato akëpai tsea'e kajë kuasia'ye nedojaiye peoji, iye kato tsoe kawesosikore.

